

Militarismi Suomessa

Filosofi ja kielitieteilijä Erik Ahlman jakoi vuonna 1939 ilmestyneessä teoksessaan *Kulttuurin perustekijöitä* arvot yhdeksään eri alakategoriaan. Ahlmanin mukaan arvot voitiin jaotella hedonistisiin, vitalisiin, esteettisiin, tiedollisiin, uskonnollisiin, sosiaalisiin, eettisiin, oikeudellisiin ja mahtiarvoihin. Kulttuurin Ahlman käsitti arvoperustaiseksi yhteisöksi, jossa vallitsi yleisesti hyväksytty käsitys arvokategorioiden tärkeysjärjestyksestä. Tästä puolestaan muodostui kulttuurin ydin, eetos, joka Ahlmanin mukaan heijastui kaikkiin sen eri osaluokkiin aina tieteestä ja taiteesta teknologiaan ja yhteiskunnallispoliittiseen elämään. Ahlman korosti, että koska useimpiin käsitteisiin on sisäänrakennettuna myönteinen tai kielteinen arvostus, ei ole sattumanvaraista, minkälaista käsitteistöä erilaisissa keskustelutilanteissa käytetään. (Ahlman 1976, 103–104, ks. myös Salmela 2007.)

Tasavallan presidentti Alexander Stubb on linjannut Suomen ulkopoliittikan noudattavan ”arvopohjaista realismia”. Stubb on määritellyt arvopohjaisuuden tarkoittavan politiikkaa, jossa sitoudutaan vapauteen, tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen, sekä liberaalidemokratiaan, oikeusvaltioon ja vähemmistöjen suojeluun. Realismi-osa taas tarkoittaa Stubbin mukaan sen hyväksymistä, etteivät kaikki maailman valtiot jaa näitä arvoja mutta näidenkin toimijoiden kanssa on tästä huolimatta voitava toimia ja tehdä yhteistyötä (Kervinen 2024; Kangas 2024). Tämän ympäriryöryä ja ristiriitaisena nähdyn käsitteparin sisältö ja merkitys on herättänyt kriittistä keskustelua; esimerkiksi ulkoasianvaliokunnan puheenjohtaja Kimmo Kiljunen (sd) mukaan käsite ”ei oikeastaan kerro sen politiikan sisällöstä mitään”, sillä yhtäältä kaikella poliittisella toiminnalla on aina arvopohja ja toisaalta epämääräinen käsite mahdollistaa omien kapeiden etujen ajamisen ylevien arvojen siivellä (Kervinen 2024).

Erik Ahlmanin arvojaottelun kautta voidaan mielekkäästi tarkastella arvopohjaisen realismin kaltaisia poliittisia linjauksia ja niiden taustalta löytyviä yhteiskunnallisia arvovalintoja – ”arvopohjainen” kun itsessään voi Ahlmanin jaottelussa viitata esimerkiksi altruismiin tähtääviin sosiaalisiin arvoihin, kauneutta tavoitteleviin esteettisiin arvoihin, oikeudenmukaisuuteen pyrkiviin oikeudellisiin arvoihin tai valtaa, aseellista voimaa, rikkautta ja voittoa tavoitteleviin mahtiarvoihin. Kiljusen arvopohjaiselle realismille esittämä kritiikki liittyykin juuri tähän problematiikkaan.

Kansainvälisen politiikan teoriaperinteessä klassisella realismilla viitataan ihmisluonnosta kumpuavaan jatkuvaan valtataisteluun, jossa määrittelevänä piirteenä ovat valtioiden kansalliset edut ja vahvimman laki. Klassiset realistit kehittivät ajatteluaan pitkälti idealistista teoriaperinnettä vastaan, jossa tunnustettiin voimapolitiikan ja kansainvälisen järjestelmän anarkistinen luonne mutta pidettiin samalla oleellisena pyrkiä sellaiseen kansainväliseen järjestelmään, jossa toimintaa säädeltiin sopimusoikeudellisesti ja kaikkia valtioita velvoittavasti. Idealistien perimmäisenä pyrkimyksenä oli saavuttaa rauhantila, jossa kollektiivisella toiminnalla ja laajalla sopimusperusteella pystyttäisiin suitsimaan kansainvälisten toimijoiden vallanhalua ja itsekkäitä intressejä. Realistien ja idealistien politiikkakäsitys ja niihin liittyvät arvot siis poikkeavat vahvasti toistaan. Ahlmanin jaottelun mukaisesti realisteille keskeisiä ovat mahtiarvot, kun idealistit taas varsin vastakkaisesti korostavat oikeudenmukaisuusarvoja.

Kansainvälisen politiikan teoriaperinteen kontekstista tarkasteltuna ”arvopohjainen realismi” – jossa keskeisiksi arvoiksi on nimetty muun muassa vapaus, oikeusvaltio, tasa-arvo sekä vähemmistöjen suojelu, mutta toiminnan ohjenuoraksi realismi – on ristiriitainen tai peräti tyhjä, kuten käsitteen kritiikissä onkin tuotu esiin. Stubb vaikuttaa haluavan puhutella yhtäaikaaisesti niin voimapolitiikkaa ja mahtiarvoja korostavia realisteja kuin oikeudenmukaisuusarvoja painottavia idealisteja. Samalla käsitepari mahdollistaa ristiriitaiset linjanvedot, kuten kansamurhaa toteuttavalta Israelilta ostettavien asejärjestelmien rajaamisen arvokeskustelun ulkopuolelle kansallista etua painottavan realismin nimissä (Huhtanen 2024).

Suomen viimeaikaiset ulkopoliittiset linjanvedot osoittavat, kuinka kaksijakoisen doktriinin mukainen ulkopoliittikka on todellisuudessa pelkistynyt klassisen realismin todellisuuskäsityksen ja militaristisen ajattelun mukaiseen toimintaan. Tällaisessa ulkopoliitikassa sotilaalliset arvot ja (oma) aseellinen turvallisuus asetetaan arvoasteikon kärkeen, kun taas vähempiarvoisena pidetyt sosiaaliset, eettiset ja oikeudelliset arvot ovat saaneet väistyä ”kovien tosiasioiden” edessä. Ehkäpä Stubbin doktriinia voidaankin ajatella laajempänä inhorealistisena vertauskuvana nykyisen kansainvälisen järjestelmän tilasta ja sen puitteissa tapahtuvasta politikoinnista, aikana, jona militarismi voimistuu ja sopimusperustainen kansainvälinen järjestelmä murenee. Ainakin ”arvopohjainen realismi” kuvaa osuvasti vastikään sotilaallisesti liittoutuneen ja itäraajansa varsin kyseenalaisella poikkeuslailla hiljattain sulkeneen Suomen nykyistä ulkopoliittikkaa, jossa oikeusvaltioperiaate, ihmisoikeudet ja idealismi ovat jääneet mahtiarvojen saappaan alle. Arvopohjaisen realismin aikakauden ulkopoliittikkaamme voikin nähdä muistuttavan kiusallisesti kylmän sodan ajan suomettunutta linjaa: jälleen vaikenemme sotarikosten ja kansainvälisen oikeusperustaisen järjestelmän murenemisen edessä silloin, kun sääntöjen rikkojana on vahva liittolaisemme tai sen läheinen liittolainen.

Tässä militarisaatiota käsittelevässä teemanumerossa tarkastellaan Suomessa vallitsevaa kulttuurin eetosta, sen taustalla vaikuttavaa arvopohjaa sekä eetoksen muutoksia ja jatkuvuuksia. Erityisenä kiinnostuksen kohteena ovat militarismi ja suomalaisen yhteiskunnan militarisaatio. Militarismilla tarkoitetaan sotilaallisten arvojen ja käytäntöjen moninaisia yhteiskunnallisia ilmentymiä sekä ideologiaa, joka kannattelee sotilaallisen vallan varsin kyseenalaistamatonta yhteiskunnallista asemaa. Militarismilla viitataan myös asenteisiin, joissa asevarainen turvallisuus ja sotaan valmistautuminen nähdään normaaleina, ja jopa toivottavina ilmiöinä. Militarisaatiolla taas tarkoitetaan niitä prosesseja, joissa sotilaalliset arvot ja käytännöt leviävät, ilmenevät ja vakiintuvat yhteiskunnassa. (Hast & Kotilainen 2022; 2024; Enloe 2007; Åhäll 2016.)

Aikana, jolloin sekä kansallinen että kansainvälinen huomio on keskittynyt asevarusteluun ja sotilaalliseen liittoutumiseen, on erityisen tärkeää tarkastella kriittisesti suomalaista militarismia ja yhteiskunnassamme käynnissä olevia militarisaatioprosesseja. Tässä teemanumerossa keskitytään erityisesti sotilaallisen vallan ja arvojen asemaan Suomessa ja tarkastellaan suomalaisen yhteiskunnan militarisaatiota. Kriittinen militarismitutkimus on sotatieteiden, yhteiskuntatieteiden ja kansainvälisen politiikan tutkimuksen pohjalle rakentunut tutkimusala. Sen piirissä tarkastellaan asevoimiin, niiden valtaan ja käytäntöihin, sekä sodankäyntiin, sotaan ja sen kulttuuriin ja yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin liittyviä aiheita kriittisellä ot-

teella, usein normatiivisia käsityksiä purkaen ja totunnaisuuksia haastaen (Basham 2024b; Hast & Kotilainen 2022; 2024; Vastapuu ym. 2024). Vaikka militarismien tutkimuksella on pitkä historia (ks. Mabee & Vucetic 2018; Enloe 2000), sen kysymystenasetteluiden ulottaminen suomalaisen yhteiskunnan tarkasteluun on vielä melko tuoretta ja vähäistä, mutta iloksemme selvästi lisääntymään päin. Tässä *Kosmopoliksen* numerossa esitellään tuoretta tutkimusta viimeaikaisesta suomalaisesta militarismista ja militarisaatiokehityksestä sekä tarkastellaan sotilaallista valtaa ja sen ilmenemismuotoja kansallisessa kontekstissa.

Numeron avaa Laura Junka-Aikion artikkeli ”Tilaa on, sinne mahtuu joukkoja eikä se häiritse siviilien elämää’: Lapin ja Saamenmaan militarisaatio kolonialismin tulkintakehyksessä”. Junka-Aikio käsittelee tekstissään militarisaatiokehitystä Lapissa ja Saamenmaalla lähtökohtanaan tuoda esille paikallisväestön näkökulmia Nato-jäsenyyden myötä alueella lisääntyneisiin sotaharjoituksiin ja infrastruktuurihankkeisiin. Näillä muutoksilla on väistämättä merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi aluekehitykseen ja saamelaiden oikeuksiin, mutta paikalliset näkökulmat ovat jääneet katveeseen niin hankkeiden suunnittelussa kuin niiden vaikutusten arvioinnissa.

Junka-Aikion mukaan Pohjois-Suomen militarisaation perustana on tyhjän maan harha, joka sivuuttaa paikallisten oikeudet. Tämä puolestaan vahvistaa kolonialistisia valtasuhteita ja ohjaa aluekehitystä ulkopuolisten intressien ehdoilla. Rikkaaseen haastatteluaineistoon nojaten Junka-Aikio valaa artikkelissaan perustan pohjoismaiselle dekoloniaalille militarisaatio-tutkimukselle, jonka keskiössä ovat militaarinen maankäyttö, militarisaation kolonialistinen maantiede sekä näiden kehityskulkujen haastaminen. Junka-Aikion artikkeli onkin tärkeä teoreettinen ja empiirinen avaus kansallisen kontekstin lisäksi myös alueellisella tasolla (ks. myös Junka-Aikio 2024). Pohjolan käynnissä oleva militarisaatiokehitys on herättänyt laajaa keskustelua myös alueellisesti, esimerkiksi *Feminisms and Wars* -verkoston tutkijoiden parissa. Verkoston tutkijat ovat eritelleet alustavia löydöksiään niin Suomen (Hast ym. 2024), Ruotsin (Berg & Fredriksson 2024; Åhäll 2024), Norjan (Gjørøv 2024) kuin Islanninkin (Ómarsdóttir 2024) konteksteista.

Sotilaallisesti liittoutunut Pohjola, sen uusi geopoliittinen painoarvo ja tähän liittyvä militarismi herättävät kysymyksiä myös liittoutumiseen johtaneista diskursseista. Miina Kaarikoski, Teemu Häkkinen ja Helena Kilpeläinen tarkastelevat artikkelissaan ”Suomen Nato-jäsenyyden legitimointi menneisyyttä koskevien käsitysten näkökulmasta” jäsenyyskeskusteluissa ilmenneitä viittauksia Suomen historiaan. Kirjoittajat kiinnittävät erityistä huomiota menneisyyteen liittyviin historiallispoliittisiin käsityksiin, joiden varaan Suomen jäsenyysprosessin legitimitetti rakennettiin yhtäältä parlamentaarisisissa debateissa ja toisaalta kansalaisten keskusteluissa. Nojaten Parlamenttisampo-tietokannasta kerättyihin dokumentteihin (parlamentaarinen taso) ja haastatteluihin reserviläisjärjestöihin liittyneiden ja reservistien parissa (kansalaistaso) kirjoittajat osoittavat Nato-jäsenyyden legitimoinnin taustalla vallinneen historiallisiin kokemuksiin pohjautuvan syvän pelon Venäjän mahdollisesta hyökkäyksestä Suomeen. Menneisyyden traumoihin perustuvan argumentoinnin valossa sotilaallinen liittoutuminen näyttäytyi tutkijoiden koostamissa aineistoissa rationaalisen vaihtoehdon muuttuneessa geopoliittisessa tilanteessa samalla, kun kriittiset äänet ohitettiin.

Kaarkosken, Häkkisen ja Kilpeläisen löydökset ovatkin osuva kuvaus militarisoitumisen lainalaisuuksista, joissa näkökulma kapenee aseelliseen turvallisuuteen, ratkaisuja perustellaan pääasiassa maanpuolustuksellisin argumentein, vaihtoehtoiset näkökulmat hiljennetään ja kriittisen keskustelun tarve ohitetaan.

Kuten Cynthia Enloe (2000) on osoittanut, militarisaatio ei ole koskaan sukupuolineutraalia. Lotta Kivelän katsausartikkeli ”Sukupuolittunut turvallisuus: Feministinen analyysi kevään 2022 Nato-keskustelusta suomalaisessa mediassa” tarjoaa erinomaisen esimerkin siitä, mitä tämä tarkoitti Nato-jäsenyydestä käydyissä julkisissa debateissa Suomessa. Kivelä keskittyy turvallisuuspoliittiseen mediakeskusteluun huomioiden erityisesti turvallisuuskäsitysten rakentumista mediassa sukupuolen näkökulmasta. Palkittuun pro gradu -tutkielmaansa (Kivelä 2023) pohjautuvassa ja feministiseen turvallisuuden tutkimukseen ankkuroituvassa artikkelissaan Kivelä analysoi Nato-keskustelua suomalaisessa lehdistössä Nato-kannatuksen jyrkän nousun aikana alkuvuonna 2022, jolloin myös Suomen jäsenyyttä sotilasliittoon valmisteltiin. Hän kysyy yhtäältä, kenen äänet keskustelussa kuuluivat ja toisaalta millaista turvallisuutta median esityksissä suosittiin. Kivelä havaitsee miesten äänten merkittävän yliedustuksen ja osoittaa perinteisen, varsin kapean, maskuliinisen ja militaristisen turvallisuuskäsityksen vallitsevuuden mediassa.

Kivelän artikkeli korostaakin sukupuolen keskeistä roolia turvallisuuskeskustelujen rakentumisessa, nostaan myös esille kotimaisessa tutkimuksessa edelleen hyvin vähälle huomiolle jäänyttä median asemaa nykyisten turvallisuuskäsitysten muodostumisessa ja militarisoitumiskehityksessä. Toimivan, demokraattisen yhteiskunnan perustana on keskustelevuus, avoimuus, moniäänisyys ja yhdenvertaisuus, ja näiden arvojen vartijana toimii vapaa, kriittinen, riippumaton ja moniääninen media. Militarisoituneen yhteiskunnallisen ilmapiirin ja valtiollisen politiikan vahva vaikutus mediaan, sen näkökulmiin ja moniäänisyyteen kriisien ja sotien aikana on kansainvälisessä tutkimuksessa laajasti tunnistettu ilmiö (Allan & Zelizer 2004; Chomsky & Hermann 1998; Luostarinen 1994). Tiedämme asevoimien myös olevan taitavia vaikuttajia yhteiskunnassa vallitseviin käsityksiin sodasta ja turvallisuudesta, myös median ja myös viihteen välityksellä (Kotilainen 2016; Luostarinen 1994; Weber 2006; Virilio 1989). Vaikka nyky-Suomessa miesten äänet, perinteiset turvallisuuskäsitykset ja univormupukuiset turvallisuusasiantuntijat dominoivat sodasta käytyä mediakeskustelua (ks. Kivelä 2023; Vastapuu ym. 2024; Hast ym. 2024), on kriittinen tutkimus median roolista Suomen militarisaatiokehityksessä toistaiseksi vähän tutkittu aihe.

Median ja militarisaation suhteen tarkastelu osoittaa, että vaikka militarismi usein yhdistetään juuri kansainvälisen ja valtiollisen politiikan ylätasolle ja aseellisiin konflikteihin, militarismin vahvistumisen ehtona on jokapäiväisissä käytänteissä tapahtuva arjen militarisaatio. Mikä tahansa – myös media – voi militarisoitua sotilaallisten arvojen, käytäntöjen ja asenteiden valuessa sotilaallisesta ja valtiollisesta tilasta siviilitilaan, kulttuuriin ja arkielämään. Militaristisia ratkaisuja poliittisiin ongelmiin suosivat sekä sotilaallisia arvoja ja toimintaa normalisoivat ajattelutavat ja arvostukset omaksutaan usein totunnaisissa kulttuurisissa ja arkisissa käytänteissä; voidaan puhua jopa *mielten militarisaatiosta* (Vastapuu ym. 2024; Hast ym. 2024). Kansainvälistä tutkimusta arjen militarisaatiosta on tehty jo vuosikymmenten ajan

(esim. Enloe 1990; 2000; Åhäll 2016; Basham 2024a), mutta suomalaisen arjen militarisaatiota käsittelevä tutkimus on edelleen vähäistä (vrt. Hast ym. 2024; Vastapuu ym. 2024; Maïche 2024; Luoma-aho 2024; Hast & Kotilainen 2024, 23–27). Yksi tämän teemanumeron tavoitteista onkin täydentää olemassa olevaa tutkimusta ja herättää keskustelua arjen militarisaation ja arkisen militarismin ilmenemismuodoista Suomessa.

Karim Maïchen ja Vadim Romashovin katsausartikkelin ”Parolan panssarimuseo suomalaisen militarismin temppeleinä” teemana on museokonteksteissa tapahtuva arjen militarisaatio. Parolan panssarimuseo on suomalaisten panssari- ja panssarintorjuntajoukkojen historiaa erityisesti aseiden ja esineistön kautta esittelevä suosittu museo. Artikkelissa museon esineistöön ja esillepanoon punoutuvaa militarismia tarkastellaan yhtäältä museotutkimuksen ja toisaalta autoetnografisen menetelmän keinoin. Maïchen ja Romashovin mukaan esineistö ei ainoastaan toimi suomalaisen militarismin näyttämönä, vaan museo jopa osallistuu viholliskuvien luomiseen ja toisintamiseen omien (institutionalisoituneiden) käytäntöjensä kautta.

Tarkastelemalla museokontekstia, sen materiaalisuutta ja sota-aiheisten näyttelyiden roolia yhteiskunnallisessa militarisoitumisessa Maïchen ja Romashovin artikkeli myös tuo Suomen kontekstiin ”Sotaa toisin keinoin” -tutkimussuuntausta (engl. *War through other stuff*, WTOS; ks. Whitmore & Harrison 2021). WTOS-tutkimuksessa tarkastellaan laaja-alaisesti ja monenlaisista aineistoista käsin sotaisuuden, sodan vaikutusten ja läsnäolon ilmenemistä yhteiskunnissamme. Huomiota kiinnitetään esimerkiksi materiaalisessa kulttuurissa, ajattelussa, käyttäytymisessämme ja arkemme läpäisevissä käytännöissä ilmenevää sotaisuutta, aina vapaa-ajan vietosta muistamisen tapoihin sekä lasten leikkeihin. Panssarimuseon näyttelyiden äärellä Maïche ja Romashov kysyvät, miksi on usein niin helppoa tunnistaa militarisaatio ja jopa kritisoida sen ilmenemistä muissa maissa ja kaukaisemmissa (geo)poliittisissa konteksteissa mutta jättää kotikasvuinen militarismi, menneiden sotien paatoksellinen muistelu ja nykyisten viholliskuvien hurmoshenkinenkin lietsonta kriittisten katseiden ulkopuolelle.

Artikkelissa käsitellään myös kirjoittajia kohtaan suomalaisessa mediassa nousseita vahvoja reaktioita palaten näin median ja militarisaation tematiikkaan. Museosta kriittisiä huomioita nostaneisiin tutkijoihin kohdistunut, asiattomaksi ja jopa rasistiseksi äitynyt, maallittaminen tuo vääjäämättä mieleen ajatuksen sotamuseoista jonkinlaisina puolipyhinä paikoina (vrt. Winter 2013; Åse & Wendt 2021), eräänlaisina sotaa glorifioivina temppeleinä, joiden kritisoimista pidetään (kansallisen kunnian) loukkauksena. Tavat, joilla tutkijoiden argumentit – ja myös tutkijat itsensä – pyrittiin julkisuudessa vaientamaan, heijastelevat solvaavia *ad hominem* -hyökkäyksiä, joilla militaristista konsensusta rikkovia ääniä on viime aikoina maassamme hiljennetty. Keskustelutilan supistuminen ja kapeasti määritellystä (kansallisesta) normista poikkeavien näkökulmien leimaaminen vaaralliseksi ja siksi vaimennettaviksi onkin keskeinen militarisoituneen ilmapiiirin indikaattori (ks. Vastapuu ym. 2024).

Sarjakuvataiteilija Aiju Salmisen militarisaation arkisuutta ja henkilökohtaisuutta käsittelevä sarjakuva ”Muistiinpanoja keväältä 2022” kääntää katseen kodin ja päivittäisen elämämme, ajatustemme ja mieltemme militarisaatioon (Vastapuu ym. 2024; Hast ym. 2024). Salmisen sarjakuvaepisodit kuvaavat Ukrainan sodan syyttymisen vaikutuksia ajatteluumme ja arkeemme täällä Suomessa; sitä, kuinka yhtäkkiä tavallinen, jokapäiväinen ja totuttu näyt-

täytyikin uudessa valossa sodan tultua lähemmäs meitä. Kevätalvella 2022 moni suomalainen koki, että Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan vaikutti perustavanlaatuisella tavalla myös henkilökohtaiseen ajatteluun ja toimintaan. Valtiollisen tai kansainvälisen politiikan lisäksi moni pakkasi reppuun, mielessään mahdollinen väestösuojan lähtö, pohti evakointireittejä tai mahdollista sodanajan sijoituspaikkaansa asevoimissa. Sota, ja sodan uhka, sen käytännöt ja logiikka ovatkin aina hyvin henkilökohtaisia ja koskettavat laajasti koko yhteiskuntaa, ulotuen myös elämän yksityisimmille alueille.

Tätä teemaa jatkaen numeron päättää Meeri Tiensuun keskusteluteksti ”Arkipäivän episodit – Miten militarismi kietoutuu arkipäiviin?”. Tiensuu käsittelee henkilökohtaisten, jokapäiväisten ”episodien” kautta – kuvaamalla näennäisesti toisistaan irrallisia keskusteluja, kohtaamisia ja kokemustenvaihtoja – militarisaation ja militarismin ilmenemistä arjessamme ja ajattelussamme nyky-Suomessa. Teksti rakentuu feministisen rauhantutkimuksen perinteelle ja militarismia kriittisesti tarkastelevalle itserefleksiiviselle otteelle, ja tuo arkisen ”keittiöpuheen” (engl. *kitchen table reflectivity*, ks. Kohl & McCutcheon 2015) kautta esiin asemitumistemme, positionaalisuuksiemme ja identiteettimme rakentumista osana yhteiskuntaa ja sen muutoksia.

Salmisen sarjakuva ja Tiensuun teksti tarkastelevat sitä, kuinka yhteiskunnan militarisaatio vaikuttaa arkisiin tapoihimme, toimintaamme, mieliimme ja siihen, miten näemme maailman ympärillämme. Nämä arjen militarisaatiota henkilökohtaisen kautta lähestyvät rohkeat näkökulmat haastavatkin meitä kaikkia havainnoimaan militaristisen ideologian ja militarisoitumisprosessien vaikutusta jokapäiväiseen elämäämme ja ajatteluamme.

Toivomme, että tämä teemanumero rohkaisee uusia tutkijoita tarkastelemaan kriittisellä otteella myös oman yhteiskuntamme militarismia, herättää keskustelua militarismista ja militarisaatiosta Suomessa sekä kannustaa kaikkia numeron lukijoita tarkkailemaan ja tunnistamaan militarismin ilmenemismuotoja arkielämässään.

Helsingissä ja Turussa 5.11.2024,

Noora Kotilainen & Leena Vastapuu

Lähteet

Ahlman, Erik (1976/1939): *Kulttuurin perustekijöitä: kulttuurifilosofisia tarkasteluja*. 2. painos. Gummerus.

Allan, Stuart & Barbie Zelizer (toim.) (2004): *Reporting war. Journalism in wartime*. Routledge.

Basham, Victoria (2024a): ”Everyday modalities of militarization: Beyond unidirectional, state-centric, and simplistic accounts of state violence”. *Critical Military Studies*. <https://doi.org/10.1080/23337486.2022.2070692>

Basham, Victoria (2024b): ”Mitä on kriittinen militarismitutkimus?” Teoksessa: S. Hast & N. Kotilainen (toim.) *Sodan pauloissa. Militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.

Berg, Elin & Emma Fredriksson (2024): ”Don’t say peace: Militarisation and the shrinking space for critical voices in the Swedish NATO debate”. *Critical Studies on Security*, 12(3), 235–239. <https://doi.org/10.1080/21624887.2024.2358643>

Chomsky, Noam & Edward Hermann (1998): *Manufacturing consent: The political economy of the mass media*. Pantheon.

- Enloe, Cynthia (1990): *Bananas, beaches and bases: Making feminist sense of international politics*. University of California Press.
- Enloe, Cynthia (2000): *Maneuvers: The international politics of militarizing women's lives*. University of California Press.
- Enloe, Cynthia (2007): *Globalization and militarism. Feminists make the link*. Rowman and Littlefield.
- Gjørsv, Gunhild Hoogesén (2024): "Rupturing the illusion of Nordic peace – and where to go from here". *Critical Studies on Security*, 12(3), 250. <https://doi.org/10.1080/21624887.2024.2358646>
- Hast, Susanna & Noora Kotilainen (2022): "Suomi ja kriittisen militarismin tutkimuksen tarve". *Kosmopolis*, 51(4), 27–45.
- Hast, Susanna & Noora Kotilainen (toim.) (2024): *Sodan pauloissa. Militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Hast, Susanna, Noora Kotilainen, Tiina Seppälä, Saara Särmä & Leena Vastapuu (2024): "Making feminist sense of militarisation of the mind". *Critical Studies on Security*, 12(3), 229–234. <https://doi.org/10.1080/21624887.2024.2358642>
- Huhtanen, Jarmo (2024): "Stubb asekaupoista Israelin kanssa: 'Näissä kysymyksissä me menemme turvallisuus edellä'". *Helsingin Sanomat*, 18.9.2024.
- Junka-Aikio, Laura (2024): "Training on Terra Nullius? A decolonial approach to militarisation in Sápmi and Northern Finland". *Critical Studies on Security*, 12(3), 245–249. <https://doi.org/10.1080/21624887.2024.2358645>
- Kangas, Laura (2024): "Tätä tarkoittaa Stubbin 'arvopohjainen realismi'. *Yle uutiset*, 14.6.2024. <https://yle.fi/a/74-20093832/64-3-235009>
- Kervinen, Elina (2024): "Stubbin linjalle kovaa kritiikkiä – 'Pahimmillaan raadolliset intressit varmistetaan'". *Helsingin Sanomat*, 5.9.2024.
- Kivelä, Lotta (2023): *Gendered security discourses in Finnish news media during the NATO discussion in 2022*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Kohl, Ellen & Priscilla McCutcheon (2014): "Kitchen table reflexivity: Negotiating positionality through everyday talk". *Gender, Place & Culture*, 22(6), 747–763. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2014.958063>
- Kotilainen, Noora (2016): *Visual theaters of suffering. Constituting the Western spectator in the age of humanitarian world politics*. Väitöskirja. Faculty of Social sciences publications 31. University of Helsinki.
- Luoma-aho, Mika (2024): "Sota huumeita vastaan". Teoksessa: S. Hast & N. Kotilainen (toim.) *Sodan pauloissa. Militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Luostarinen, Heikki (1994): *Mielen kersantit*. Hanki ja Jää.
- Mabee, Bryan & Srdjan Vucetic (2018): "Varieties of militarism: Towards a typology". *Security Dialogue* 49(1–2), 96–108. <https://doi.org/10.1177/0967010617730948>
- Maïche, Karim (2024): "Turvallinen vai turvaton? Militarisointi arjen kohtaamisissa kaupunkitilassa". Teoksessa: S. Hast & N. Kotilainen (toim.) *Sodan pauloissa. Militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Ómarsdóttir, Silja Bára (2024): "A sweater for Zelensky: 'Sending warmth' and mundane militarization in Iceland". *Critical Studies on Security*, 12(3), 240–244. <https://doi.org/10.1080/21624887.2024.2358644>
- Salmela, Mikko (2007): "Ahlman, Erik". *Ensyklopedia Logos*, 26.9.2007, muokattu 8.9.2014. <https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/ahlman-erik>
- Vastapuu, Leena, Noora Kotilainen, Saara Särmä & Susanna Hast (2024): "Kuinka militarisoitunut Suomi on? Militarisaation tarkistuslista". Teoksessa: S. Hast & N. Kotilainen (toim.) *Sodan pauloissa. Militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.
- Virilio, Paul (1989): *War and cinema. The logistics of perception*. Verso.
- Weber, Cynthia (2006): *Imagining America at war: Morality, politics and film*. Routledge.

- Whitmore, Lucie & Laura S. Harrison (2021): "Beyond the can(n)on: What Is 'war through other stuff'?". *Critical Military Studies*, 7(4), 361–366. <https://doi.org/10.1080/23337486.2021.1945369>
- Winter, Jay (2013): "Museums and the representation of war". Teoksessa: W. Muchitsch (toim.) *Does war belong in museums? The representation of violence in exhibitions*. Transcript Verlag. <https://doi.org/10.1515/transcript.9783839423066.21>
- Åhäll, Linda (2016): "The dance of militarisation: A feminist security studies take on the political". *Critical Studies on Security*, 4(2), 154–168. <https://doi.org/10.1080/21624887.2016.1153933>
- Åhäll, Linda (2024): "Introduction: From peace to war?". *Critical Studies on Security*, 12(3), 225–228. <https://doi.org/10.1080/21624887.2024.2358641>
- Åse, Cecilia & Maria Wendt (2021): "Gender, memories, and national security: The making of a Cold War military heritage". *International Feminist Journal of Politics*, 24(2), 221–242. <https://doi.org/10.1080/14616742.2021.1920844>